

Куцай Т. І.,
головний редактор НВМ тележурналістики Інституту
журналістики
Київського університету імені Бориса Грінченка (Київ,
Україна)
Ел. пошта: t.kutsai@kubg.edu.ua

Tamara Kutsai,
Editor-in-Chief of the Educational Production Studio
of Television Journalism,
Institute of Journalism of Borys Grinchenko Kyiv
University (Kyiv, Ukraine)
Email: t.kutsai@kubg.edu.ua
ORCID iD 0000-0002-4796-198X

УДК 070:316.774

DOI: 10.28925/2524-2644.2019.2.4

СТОРИТЕЛІНГ ЯК ВАЖЛИВА ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ТА ДНК ІНФОРМАЦІЇ

STORYTELLING AS IMPORTANT INFORMATION TECHNOLOGY AND DNA INFORMATION

У статті досліджено методи донесення інформації та формування інформаційного середовища за допомогою сторітелінгу на ринку мас-медіа. Вивчення складових цього інструмента особливо актуальне в сучасному змінному інформаційному середовищі, коли старі засоби інформування вже переважно не працюють або мало-ефективні, а інформаційний ринок спрагло потребує нових способів передачі інформації.

Мета дослідження полягає у розкритті можливостей донесення інформації за допомогою сторітелінгу в нинішніх умовах на ринку ЗМІ, коли стрімко змінюється як ландшафт мас-медіа, так й інструменти інформування. А саме — аналізується ефективність подачі інформації та її сприйняття аудиторією. Важливо зрозуміти принципи дії цих інструментів, адже історія, без сумніву, — найстаріша форма спілкування, яка має надзвичайну здатність передавати будь-який людський досвід та інформацію. І цей спосіб комунікації надзвичайно ефективний, тож його варто вивчати, аналізувати та використовувати на практиці.

Розвиток людської цивілізації супроводжується сторітелінгом. Історія — це найстаріша форма спілкування, у якій можна подати будь-який людський досвід, і вона має надзвичайну силу.

Сторітелінг супроводжує людину від печери Ласко до так званої «всесвітньої павутини» — соціальних мереж. Через прадавні зображення буйволів, єдинокорів та ін. наші пращури намагалися передати нам своє послання, свою історію, якою супроводжувалось їхнє життя, їхні взаємостосунки з природою та одне з одним. Цифровий слід, який ми полишаємо після себе, — це також певною мірою сучасна «печера Ласко», що показує, чим ми живемо, чим дихаємо, які наші мрії та устремління.

Сторітелінг пронизує життя цивілізації, народів, спільнот та окремих людей. Це те, що поєднує, передає інформацію за принципом ДНК. Тож важливо всебічно дослідити інструменти сторітелінгу, які роблять інформування таким ефективним і цінним.

Ключові слова: інформаційне середовище, сторітелінг, мас-медіа, засоби інформування, передача інформації.

The article explores the methods of conveying the information and shaping the information environment through storytelling in mass media. The research of this tool's components is especially relevant in a permanent changing information environment when the old media are no longer working or ineffective, and the media area challenges new ways to transfer information.

Therefore, it is important to understand the mechanism of storytelling. The story is without a doubt the oldest form of communication that has the extraordinary ability to convey any human experience and information. And this method of communication is extremely effective, so it should be studied, researched, analysed, and put into practice.

The purpose of the study is to discover the possibilities of transferring the information using storytelling in current media when both the media landscape and the tools of informing are changing rapidly. The article analyzes the efficiency of information presenting and its perception by the audience.

Storytelling accompanied people from Lascaux Cave to the World Wide Web and social networks. With ancient images of buffaloes, unicorns, etc., our ancestors tried to convey their messages and stories about their lives and their relationships with nature and with each other. The digital footprint we leave behind today is also, to some extent, the modern Lascaux Cave, which shows what we live for, what we care about, what our dreams and aspirations are.

Storytelling runs through the lives of peoples, communities, and individuals. It is what connects various generations and transmits information like DNA. Therefore, it is important to research in detail the storytelling that makes information so effective, charges it with values and influence the development of our societies.

Key words: *information environment, staging, mass media, media, information transfer.*

Вступ. Інформаційне середовище та рекламний ринок, згідно з останніми тенденціями, все більше «дрейфують» в напрямі сторітелінгу, перетворюючи його на серйозний інструмент привернення людської уваги та донесення інформації. І це не дивно, адже він довів свою ефективність протягом століть та навіть багатьох тисячоліть людської цивілізації.

Сторітелінг бере початок ще з давніх часів. Ось як описує це у своїй відомій книзі «Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього» популярний нині у світі ізраїльський історик та письменник Ю. Н. Харарі: «...Співпраця була одним із важливих знаків Homo sapiens та суттєво відрізняла їх від інших видів людей. Подекуди стосунки з сусідніми групами були настільки тісними, що вони разом входили до складу одного племені, поділяючи спільну мову, спільні міфи, спільні правила поведінки та цінності» [1, 69].

А цінності та міфи, як відомо, передавались через історії, які мали слугувати прикладом для наслідування для інших груп людей, у тому числі й в інший часовий проміжок. І одними з найперших яскравих історій були наскельні живописи печер Альтаміри та відомої печери Ласко із сукупністю її «галереї сторітелінгу». Одну з таких наскельних сторітелінгових композицій, створених 15–20 тисяч років тому, і аналізує Харарі у вищезгаданому творі, розмірковуючи на тему людини з головою птаха й завершуючи блискучим і правдивим висновком: «Але ми не маємо можливості ні підтвердити, ні спростувати наші трактування» [1, 119].

Сторітелінг — свого роду ДНК інформації. За допомогою історій людство передає з покоління в покоління свою мудрість, традиції, надбання, досвід.

«Просто дивовижно, що найневигадливіша дитяча казка володіє особливою силою зачіпати й надихати глибокі пласти творчості — так само, як крапля води зберігає смак океану, а яйце блохи вміщує в собі все таїнство життя. Бо міфологічні символи — не продукт свавілля; їх не можна викликати до життя волею розуму, винаходити і безкарно пригнічувати. Вони являють собою спонтанний продукт психіки, і кожен із них несе в собі в зародку недоторканою всю силу своїх першовитоків», — пояснює у своїй книзі «Герой із тисячею облич» Дж. Кемпбелл [2, 9].

То що ж такого живучого містять історії, що примушує навіть через 20 тисяч років до них повертатись? Що в людській природі є такого, що робить історії такими привабливими для людей в різних місцях та в різні епохи?

«Більшість споживачів є водночас неофілами — цікавими до всього нового — і глибокими неофобами — боязкими до всього надто нового. Найліпші хітмейкери мають талант створювати змістовні моменти, пошлюбивши нове і старе, тривогу і розуміння. Вони — архітектори “знайомих сюрпризів”, — так пояснює цей феномен Д. Томпсон у книзі «Хітмейкери: наука популярності та змагання за увагу» [4, 54].

Але що ж так чіпляє наш розум на гачок в історіях?

Автори книги «Сторіноміка: маркетинг у пострекламну епоху» Р. Мак-Кі й Т. Джерас пояснюють це, заглиблюючись в нетрі нейробіології, а саме — аналізують ділянку мозку під назвою поле Бродмана 10, відповідальну за пам'ять та ухвалення рішень: «Коли розум поглинає історію, її віртуальні події грають у театрі поля Бродмана 10. Потім пам'ять охоплює ці нереальні події та порівнює їх із реальними». Тобто розум поєднує шаблони реальних і нереальних подій та створює основу для майбутніх дій. «Розум створює історії, щоб подолати прірву між собою і всесвітом, між собою і минулим, сьогоденням і майбутнім», — на правах чарівників, які щойно торкнулися чогось незвіданого, — підсумовують автори [10, 93].

Та чи можна між інформацією й історією поставити знак рівності? Дослідники твердять, що ні. «Різниця між інформацією та історією полягає ось у чому: інформація перелічує, що трапилось, а історія пояснює, як. Інформація містить сухий перелік фактів, історія показує їх залежність», — так аналізують ці два поняття у книзі Р. Мак-Кі та Т. Джерас [10, 8], називаючи історію «головною інформаційною технологією».

Методи дослідження. У процесі розгляду зазначеної теми на прикладі кількох топових інформаційних сайтів та урядового YouTube-каналу за період з 1 жовтня до 20 листопада 2019 р. проаналізовано, наскільки дохідливою є подача інформації з використанням інструментів сторітелінгу в інформаційному середовищі. Також застосовано методи типологізації та порівняльного аналізу.

Результати й обговорення. «Хоча дорога міфологічного героя може проходити по землі, вона завжди веде всередину — в глибини, де долається прихований опір і відроджуються давно загублені, забуті сили, необхідні для перетворення світу. Але ось діяння сталося, життя не страждає більше від жахливих каліцтв, які завдаються всюдисущими лихами, нещадним до неї часом і невіддільним простором; її жах все ще видно, її крики болю все ще гучні, але вона тепер пронизана всеохоплюючою і всепереможною любов'ю та усвідомленням своєї власної незламної сили», — зазначав Дж. Кемпбелл [2, 39].

Цей вислів цілком можна застосувати до традиційних телевізійних звернень тодішнього прем'єр-міністра Олексія Гончарука під назвою «Чашка прем'єра», які трансливалися на Урядовому порталі та в профілях прем'єра у соціальних мережах. Це типовий архетипний сторітелінговий сценарій: молодий політик у ролі борця. Про це свідчить і риторика його виступів: «Марно сподіваєтесь, шановні схематознічки. Ніякої можливості зайнятися корупцією у вас надалі не буде. Ми в українському уряді будемо робити все, щоб не дати вам жодного шансу й надалі обкрадати український народ». (URL: <https://www.youtube.com/watch?v=meMuc05stw4>).

Сторітелінг активно застосовується і в інших жанрах сучасної журналістики. Наприклад, з метою донесення інформації про ситуацію на Сході України. Конкретні людські історії мають можливість вплинути на людські емоції та зробити так, аби ці історії надовго запам'яталися, не поступаючись у людській пам'яті іншій інформації.

«Майстерність розуму сприймати історії дала змогу людям упорядкувати потік подій у керуванні та раціональну дійсність. Історія структурує життєві процеси, вибудовуючи з хаосу, суперечностей та безглуздості порядок, єдність і сенс», — зазначають Р. Мак-Кі та Т. Джерас [10, 9].

Приклади структурування подій і процесів, а також людських доль як демонстрація того, що реально відбувається, яскраво відображені в історіях, розміщених на сайті радіо «Свобода».

У випуску від 23 жовтня 2019 р. журналістка Юлія Рацибарська в статті-інтерв'ю: «Історія донецьчанки. Два роки вона була в полоні російських гібридних сил» розповідає про 65-річну жительку Донецька Ольгу Політову, яка провела в полоні бойовиків «ДНР» понад два роки: «Жінку з відверто проукраїнськими поглядами спинили на блокпосту, коли вона, медик з багаторічним досвідом, їхала з роботи в прифронтовому селищі додому, у місто. “Засудили”

начебто за допомогу українським військовим. Переживши жахи “слідства” та ув'язнення, лікарка була звільнена в грудні 2017 року під час масштабного обміну полоненими. Матеріали щодо неї передані до Європейського суду з прав людини». Що цікаво, під час викладення історії про мужню донецьчанку сама героїня також розповідає історію, яка без зайвих слів демонструє, що ж насправді там відбувається: «Нас зупиняють на блокпосту перед Донецьком. Сідає до нас буряк з автоматом, брудний, страшний. Я кажу: “А що ви тут робите?” А він: “Я захищаю свою землю”. Як я стрималась тоді, я не знаю. Він би мене вбив, якби я тоді заперечила. Захищають вони “свою” землю... Коли це донецька земля була їхньою?..» (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30232670.html>).

Інструменти сторітелінгу дають можливість дохідливо донести інформацію про цивільних заручників та військовополонених, які у підвалах, СІЗО та колоніях перебувають на території ОРДЛО. Для цього радіо «Свобода» започаткувало серію #Незабуті, де висвітлюються реальні життєві та трагічні історії, пов'язані із війною. Показовою щодо цього є публікація від 18 листопада 2019 р. під назвою «Викрали серед білого дня: історія військового, якого утримують в ОРДЛО чотири роки»: «У 2015 році його викрали серед білого дня. Понад два роки бійця 24-ї окремої механізованої бригади Романа Онищука вважали зниклим безвісти. Лише під час обміну в 2017 році стало відомо, що військовий живий і перебуває в луганському СІЗО. З того часу жодних повідомлень чи телефонних дзвінків родичі не отримували» (URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30256383.html>).

Сторітелінг також дає можливість ЗМІ дати вичерпну характеристику тій чи тій особі за принципом «хто є хто?», змальовуючи її портрет із застосуванням крос-медійних елементів. Ілюстрацією такого підходу є публікація на інтернет-ресурсі «Українська правда» під назвою «Плакуча Анна» від 14 листопада 2019 р. (URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2019/11/14/7231968/>).

Аналіз поведінки народної депутатки крізь призму інструментів сторітелінгу роблять журналістський жанр — портрет — виграшним та цікавим у плані сприйняття інформації.

Сторітелінг активно використовується також ще в одному популярному нині жанрі — журналістських розслідуваннях. Так, наприклад, спільний проект УЛ:Першого та Громадського телебачення робить розслідування на найактуальніші для суспільства теми у проєкті «Слідство.Інфо». Показовим є випуск,

присвячений народному депутатові і відомому телеведучому Олександру Дубінському під назвою: «Мамин талант», у якому журналісти також послуговуються інструментами сторітелінгу, а вислів героя «Мама любить швидкість» взагалі перетворився після випуску програми на історію-мем (URL: <https://bihus.info/rodina-nardepa-vid-slugi-narodu-dubinskogo-volodie-dvoma-desyatkami-avto-i-mae-cilu-kolekciyu>).

«Потужні історії не виникають нізвідки, для них потрібен час і місце дії». «Є три найважливіші елементи історії: фізичне та соціальне місце, протагоніст і основна цінність», — стверджують Р. Мак-Кі й Т. Джерас [10, 17].

Тож, як свідчить аналіз, ЗМІ, які користуються інструментами сторітелінгу, мають більше можливостей донести правду про події та показати навіть певні цінності на прикладі негативних або ж позитивних дій персонажів.

Висновки. Використання інструментів сторітелінгу на ринку ЗМІ робить інформацію доступною, зрозумілою та прийнятною. Це особливо важливо для нинішніх часів, коли традиційні ЗМІ та традиційні канали комунікації зазнають серйозних і кардинальних змін. Психологічні механізми емпатії дають можливість більше залучати аудиторію, розширювати коло її інформування та загалом перетворювати інформацію на довгострокову.

Джерела

1. Харарі Ювал Ной. Людина розумна / пер. з англ. Ярослава Лебеденка. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 543 с.
2. Кемпбелл Джозеф. Герой із тисячею облич / пер. з англ. Олександр Мокровольський. Київ: Альтернативи, 1999. 392 с.
3. Ферраці Кейт. Ваш надійний тил. Як налагодити зв'язки, що приведуть до успіху / пер. з англ. Д. Кушніра. Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2018. 288 с.
4. Томпсон Дерек. Хітмейкери. Наука популярності та змагання за увагу / пер. з англ. Дмитра Антонюка, Наталії Палій. Київ: Yakaboo Publishing, 2018. 432 с.
5. Аріелі Ден. Передбачувана ірраціональність / пер. з англ. Дзвінки Завалій. Львів: Вид-во Старого Лева, 2018. 296 с.
6. Джейн Б. Б., Ленора М. Ю. Прокрастинація: чому ви вдаєтесь до неї і що можна зробити із цим вже сьогодні / пер. з англ. Ксеніслави Крапки. Львів: Вид-во Старого Лева, 2019. 400 с.
7. Восс Кріс, Рез Тал. Ніколи не йдіть на компроміс. Техніка ефективних переговорів / пер. з англ. Юлія Кузьменко. Київ: Наш формат, 2019. 264 с.
8. Пепен Шарль. Переваги поразок / пер. з фр. Є. Голобородько. Харків: Віват, 2019. 192 с.

9. Г'юстон Філіп, Майкл Флорйд, Сьюзен Карнісеро, Дон Теннант. Анатомія брехні. Колишні офіцери ЦРУ навчать вас виявляти обман / пер. з англ. Марини Дубини. Харків: Віват, 2019. 208 с.

10. Мак-Кі Роберт, Джерас Томас. Сторіноміка: маркетинг у пострекламну епоху / пер. з англ. Є. Голобородько. Харків: Віват, 2019. 240 с.

11. Елісон Грін. Ask a Manager. Спитай у керівника: як працювати з нетямущими колегами й босами, які крадуть ваш робочий час / пер. з англ. А. Климовської. Харків: Віват, 2019. 288 с.

12. Г'юстон Ф., Флорйд М., Карнісеро С., Теннант Д. Анатомія брехні: колишні офіцери ЦРУ навчать нас виявляти обман / пер. з англ. М. Дубини. Харків: Віват, 2019. 208 с.

13. Сінсеро Дж. Не нюнь! Просто, трясця йому, зроби це! / пер. з англ. Г. Прудкої. Київ: Форс Україна, 2019. 176 с.

References

1. Yuval Noah Harari (2019). *Liudyna rozumna. Istoriia liudstva vid mynuloho do maibutnioho* [Sapiens: A Brief History of Humankind]. Kharkiv: Knyzhkovyi Klub «Klub simeinoho dozvillia», 543 p. [in Ukrainian].
2. Joseph Campbell (1999). *Heroi iz tysyacheiu oblych* [A Hero with a Thousand Faces]. Kyiv: Alternatives, 392 p. [in Ukrainian].
3. Kate Ferratty (2018). *Vash nadiinyi tyl. Yak nalahodyty zviazyky, shcho pryvedut do uspihku* [Your Reliable Rear. How to Set up the Links that Lead to Success]. Kharkiv: Knyzhkovyi Klub «Klub simeinoho dozvillia», 288 p. [in Ukrainian].
4. Derek Thompson (2018). *Khitmeikery. Nauka populiarnosti ta zmahannia za uvahu* [Hitmakers. Popularity Science and Attention Contest]. Kyiv: Yakaboo Publishing, 432 p. [in Ukrainian].
5. Dan Arielli (2018). *Peredbachuvana irratsionalnist* [Estimated Irrationality]. Lviv: The Old Lion Publishing House, 296 p. [in Ukrainian].
6. Jane, B. B., Lenora, M. Yu. (2019). *Prokrastynatsiia: chomu vy vdaietes do nei i shcho mozhna zrobyty iz tsym vzhe siohodni* [Procrastination: Why You Resort to It and What can Be Done with this Today]. Lviv: The Old Lion Publishing House, 400 p. [in Ukrainian].
7. Voss Chris, Res Tal (2019). *Nikoly ne idit na kompromis. Tekhnika efektyvnykh perehovoriv* [Never Split the Difference: Negotiating as if Your Life Depended on It]. Kyiv: Nash Format, 2019. 264 p. [in Ukrainian].
8. Charles Pepen (2019). *Perevahy porazok* [Advantages of Defeats]. Kharkiv: Vivat, 192 p. [in Ukrainian].
9. Philip Houston, Michael Floyd, Susan Carnicero, Don Tennant (2019). *Anatomiya brekhni. Kolyshni ofitsery TsRU navchat vas vyavlyaty obman* [Spy the Lie: Former CIA Officers Teach You How to Detect Deception]. Kharkiv: Vivat, 208 p. [in Ukrainian].
10. Robert McKee, Thomas Jeras (2019). *Storinomiika: marketynh u postreklamnu epokhu* [Storynomics: Story-Driven Marketing in a Post-Advertising World]. Kharkiv: Vivat, 240 p. [in Ukrainian].

11. Allison Green (2019). Spytai u kerivnyka: yak pratsiuvaty z netiamushchymy kolehamy i bosamy, yaki kradut vash robochyi chas [Ask Your Supervisor How to Work with Ignorant Colleagues and Bosses Who Steal Your Work Time]. Kharkiv: Vivat, 288 p. [in Ukrainian].

12. Guston, F., Floyd, M., Carnicero, S. & Tennant D. (2019). Anatomy of a Lie: former CIA officers will teach us how to detect deception]. Kharkiv: Vivat, 208 p. [in Ukrainian].

13. Shincero, J. (2019). Ne nyun! Prosto, triastsia yomu, zroby tse! [You Are a Badass Everyday: How to Keep Your Motivation Strong, Your Vibe High, and Your Quest for Transformation Unstoppable]. Kyiv: Fors Ukraina, 176 p. [in Ukrainian].

Подано до редакції: 02.12.2019 р.

Прийнято до друку: 26.12.2019 р.

Куцай Т. І., главный редактор УПМ тележурналистики, Институт журналистики Киевского университета имени Бориса Гринченко (Киев, Украина)

СТОРИТЕЛЛИНГ КАК ВАЖНАЯ ИНФОРМАЦИОННАЯ ТЕХНОЛОГИЯ И ДНК ИНФОРМАЦИИ

В статье исследуются методы донесения информации и формирования информационной среды с помощью мониторинга на рынке масс-медиа. Изучение составляющих этого инструмента особенно актуально в современном изменяющемся информационном пространстве, когда старые инструменты информирования уже преимущественно не работают или малоэффективны, а информационный рынок жаждет новых способов передачи информации.

Цель исследования заключается в раскрытии возможностей донесения информации с помощью сторителлинга в нынешних условиях на рынке СМИ, когда стремительно меняется как ландшафт масс-медиа, так и инструменты информирования. А именно — анализируется эффективность подачи информации и ее восприятия аудиторией. Важно понять принцип действия этих инструментов, поскольку история, без сомнения, — самая старая форма общения, которая имеет необычайное свойство передавать любой человеческий опыт и информацию. И этот способ коммуникации чрезвычайно эффективен, поэтому его стоит изучать, анализировать и использовать на практике.

Развитие человеческой цивилизации сопровождается сторителлингом. История — это старейшая форма общения, в которой можно подать любой человеческий опыт, и она имеет чрезвычайную силу.

Сторителлинг сопровождает человека от пещеры Ласко к так называемой «всемирной паутине» — социальным сетям. Через древние изображения буйволов, единорогов и пр. наши предки пытались передать нам свое послание, свою историю, которой сопровождалась их жизнь, их взаимоотношения с природой и друг с другом. Цифровой след, который мы оставляем после себя, — это также в определенной степени современная «пещера Ласко», которая показывает, чем мы живем, чем дышим, какие у нас мечты и устремления.

Сторителлинг пронизывает жизнь цивилизации, народов, сообществ и отдельных людей. Это то, что объединяет, передает информацию по принципу ДНК. Поэтому важно всесторонне исследовать инструменты сторителлинга, которые делают информирование таким эффективным и ценным.

Ключевые слова: *информационная среда, сторителлинг, масс-медиа, средства информирования, передача информации.*